

בס"ד, כ"ט תשרי התשפ"ו

זבחים ל"ז – מקור הדין שמתנה אחת מכפרת, דיני בכור ומעשר, ומחלוקת בית שמאי ובית הלל

שאלות:

1. מוטי כהן שפך את הדם של העולה על המזבח במקום לזרוק האם הקרבן כשר?

המקור לכך שמתנה אחת מכפרת

הגמרא ממשיכה את הדיון מהדף הקודם ומחפשת מקור להלכה שמתנה אחת על המזבח החיצון מספיקה לכפר בדיעבד.

- **הצעה ראשונה:** ברייתא מביאה כמקור את הפסוק "**וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ עַל מִזְבַּח ד' אֱלֹהֶיךָ וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל**", שממנו משמע שדי בשפיכה אחת. הגמרא מראה שהפסוק הזה נדרש על ידי תנאים שונים לשלוש מטרות אחרות לגמרי ומסבירה מדוע הברייתא שלנו חולקת על אותם תנאים:

1. **שפיכת שיריים:** ללמד ששיריים של כל הקורבנות טעונים שפיכה ליסוד. (אבל הגמרא מראה שהברייתא שלנו יכולה ללמוד את זה מפסוק אחר, כמו **רבי**, מהמילה המיותרת "בדם" בחטאת העוף).

2. **זריקה כשפיכה:** ללמד שזריקה (מרחוק) שנעשתה כשפיכה (מקורב) – כשרה. (התנא של הברייתא שלנו לא לומד את זה מהפסוק הזה, אלא סובר **כרבי עקיבא** שזריקה ושפיכה הם שני דינים נפרדים. לכן הוא חולק על **רבי ישמעאל** וסובר שברכת הזבח של חגיגת י"ד בפסח לא פוטר את ברכת הפסח כי מתנות הדם שלהם שונות, ולהפך).

3. **מתן דם במעשר ופסח:** ללמד שגם קורבנות מעשר בהמה ופסח טעונים מתן דמים. (התנא של הברייתא שהבאנו לומד את זה כמו **רבי יוסי הגלילי**, מהפסוק שנאמר בבכור "את דָּמָם תזרוק" ולא "דמו", ולא מהפסוק שלנו).

- לכן המסקנה, שהתנא של הברייתא שהבאנו, שסובר כמו **רבי**, **רבי עקיבא** וכמו **רבי יוסי הגלילי**, יכול ללמוד מהפסוק "**וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ**" שמתנה אחת מכפרת.

- **הגמרא שואלת:** ומה לגבי כל שאר התנאים, שהשתמשו בפסוק הזה לדרשות אחרות – מאיפה הם לומדים שמתנה אחת מכפרת? **הגמרא מתרצת:** שהם סוברים **כבית הלל**, שלומדים (כפי שנראה בהמשך) שאפילו בחטאת מתנה אחת מכפרת, ולומדים מחטאת לכל שאר הקורבנות.

2. למיכאל יש כבש שנולד השנה והפך למעשר בהמה הוא החליף אותו באחר, מה צריך לעשות איתו?

דינים שונים בבכור, מעשר ופסח

אגב הדיון שראינו על הפסוק "**וְדָם זִבְחֶיךָ יִשְׁפָּךְ**", הגמרא בוחנת את מקורות הדינים של בכור, מעשר ופסח, לפי שיטותיהם השונות של **רבי ישמעאל** ו**רבי יוסי הגלילי**.

מקור לדיני מעשר ופסח:

- **רבי ישמעאל** (לפי דעה אחת בשיטתו) לומד מהפסוק "וְדָם זָבַחְךָ" שגם מעשר ופסח טעונים מתן דמים והקטרת אימורים למזבח.
- **רבי יוסי הגלילי** לומד את זה מהפסוק בבכור, "אֶת דָּמָם תִּזְרַק... וְאֶת חֲלָבָם תִּקְטִיר". לשון הרבים ("דמים", "חלבם") באה לרבות גם מעשר ופסח.
- בכור בעל מום לכהן:
 - הגמרא **מקשה** על **רבי יוסי הגלילי**: אם הפסוק "וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָךְ" מתייחס גם למעשר ופסח, זה לא מסתדר, הרי הפסוק אומר שהבשר ניתן לכהנים, ואילו מעשר ופסח נאכלים לבעלים?
 - **רבי יוסי הגלילי** מתרץ שהמילה "וּבְשָׂרָם" מתייחסת לבכור בלבד, ומרבה בלשון רבים גם בכור תם וגם בכור בעל מום. זהו המקור לכך שגם בכור בעל מום ניתן לכהן.
 - **רבי ישמעאל** לומד את הדין הזה מסוף הפסוק, מהמילים המיותרות "לָךְ יִהְיֶה" (שכבר נאמר בתחילת הפסוק "יִהְיֶה לָךְ").
- תמורת בכור, מעשר ופסח:
 - **רבי יוסי הגלילי** לומד מהמילה "הֵם" ("כִּי קִדַּשׁ הֵם"), שנאמרה באותו פסוק גם על מעשר ופסח, את הכלל: "הֵם" קריבים, אבל תמורתם לא קריבה. זהו ההסבר לדברי **רבי יהושע** במשנה, שתמורת פסח (לפני הפסח) לא קריבה.
 - **רבי ישמעאל** לומד שתמורת מעשר לא קריבה מגזרה שווה "עברה-עברה" מבכור, ותמורת פסח נלמדת מהמילה המיותרת "הוא", שממעטת את תמורתו.

3. כמה דפנות לפחות חייבים להיות בסוכה?

טעמיהם של בית שמאי ובית הלל בחטאת

- הגמרא עוברת לבאר את מחלוקת **בית שמאי** ו**בית הלל** לגבי מספר המתנות שמעכב בחטאת.
- **רב הונא** מסביר את המחלוקת על סמך דרשת הפסוקים:
 - **בית שמאי** (סוברים "יש אם למקרא" לגירסה הכתובה): המילה "קָרְנוֹת" מופיעה בתורה 3 פעמים (בשעיר נשיא, ובשני סוגי חטאת יחיד), כלומר 6 קרנות. מכיוון שבמזבח יש רק 4, הם דורשים: 4 למצווה ו-2 לעיכוב.
 - **בית הלל** ("יש אם למסורת" הכתיב קובע): פעמיים המילה כתובה בכתיב חסר ("קָרְנוֹת"), כך שהכתיב הוא הקובע. לכן יש רק 4 קרנות בסך הכל: 3 למצווה ו-1 לעיכוב. הגמרא **מקשה**: מנין שיש בכלל עיכוב? הגמרא **מתרצת**: "כפרה בכדי לא אשכחן" (לא מצאנו כפרה ללא שום מתן דמים).
- הסבר חלופי ל**בית הלל**: הגמרא מציעה הסבר נוסף לשיטת **בית הלל**: הם משלבים בין ה"מקרא" (הקריאה) ל"מסורת" (הכתיבה). המקרא מוסיף קרן והמסורת גורעת, כך שבסך הכל יוצא 5: 4 למצווה ו-1 לעיכוב.
- **קושיות על ההסבר החלופי**: הגמרא **מקשה** על שיטת הדרשה הזו ("אהני מקרא ואהני מסורת") ממקרים אחרים בתורה:

- **תפילין:** אם ככה, בתפילין של ראש (שם יש כתיב וקרי שונים) היינו צריכים לחשוב שיש חמישה בתים. **הגמרא מתרצת שבית הלל** סוברים **כרבי עקיבא**, הדורש את המילה "טטפת" עצמה – "טט" שתיים ו"פת" שתיים, כלומר ארבע.
- **סוכה:** גם בסוכה (שם יש כתיב וקרי שונים) היינו צריכים לחשוב שיש חמש דפנות. הגמרא בתחילת הדף הבא מסבירה למה גם בסוכה יש לימוד מיוחד. הגמרא תמשיך לדון בקושיות אלו בדף הבא.